

ŠVIESA

SPALIS-LAPKRITIS-GRUODIS

TURINYS

Ties Nemunu. Eilėraštis. A. Venclova	50
Klausimas. Eil. A. Isakiano	50
Prie kelelio viešo. Eil. K. Kubilinskas	50
Apie Kapsuką ir Bartkevičienę	51
Muzikinės kultūros klestėjimas Lietuvoje. A. Staškevičiūtė	53
Kovoti, degti, nenurimti. Eduardas Mieželaitis	54
Apie jaunystę. Eilėraštis	57
L. Prūseikos "Atsiminimai ir dabartis." A. B.	58
Negesk, žiburėli! M. S.	60
Vidurvasaris. Eil. Alf.	62
Žydi sodo takai. Eil. K.	62
Įsitikinimas. Eil. A. D.	63
K. Kubilinsko eilėraščiai: Š. Su didele žeme ir Kalnų ilgesys	63
Lietuvai. Eil. Alf. Maldonis	64

ŠVIESA

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, published by American Lithuanian Workers
Literary Association, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba,
Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York under the Act of March 3, 1879.

Ties Nemunu

Ties Nemunu ant pliko kalno
Vaikai sodino medelius,
Trapius, silpnus, mažutėlius,
Ir aš jaučiu dvelkimą švelnų
Dar uždarytų pumpurų,
Kurie pavirs žaliaisiais lapais,
Žiedų baltuoju sidabru.
Kiti gi medžiai kils į dangų,
Išlakūs, lankstūs ir liauni.
Ir sveikins sraunią upės bangą
Vasarvidžio aušros ugnį.
Gims naujos girios — vešlios, žalios,
Oš pušys, eglės, ąžuolai,
Ūš bitėm liepos ir šilai.
Pilni jaunos džiaugsmingos galios.
Elektros gi stulpų kolonos
Žingsniuos ant Nemuno krantų...
Pro Kauno jūrą eisi tu —
Dirbtuvių žiežirbos raudonos
Tvaskės giliajam vandeny...
Ir plauks laivai šviesioj vilny,
Ir tartum melsvą lengvą skiedrą
Supš vėjas danguje žuvėdrą...

Vaikai, į vyrus jau išauge,
Minės tą praeitį audringą,
Kai Partijos valia galinga
Užtvenkti Nemuno mus šaukė.
Ji šaukė į dienų rytojų,
Laikų šviesiųjų grožį naują...
Ir štai žalius krantus skalauja
Mūs rankom jūra sukurtoji.

Į naują dieną lėk, svajone,
Darbe, kūryboj įžiebta!
Te niekad nesibaigs kelionė
Tautų, žygiuojančių greta!

1953. IV. 29.

A. Venclova.

Klausimas

Susirinkęs daug dorų parapijiečių,
Juos dvasiškas tėvelis šitaip šviečia:
— Sukūrė dievas šį pasaulį tam,
Kad žmogui, jo malone sutvertam,
Žvėriukui, paukščiui ir žuvelei
Skanėstų būtų ligi valiai,
Kad skruzdėlaitė, net ir ta
Badaut nebūtų pasmerkta...
Užtat visi, visi privalo
Kūrėją šlovinti be galo
Ir jam dėkoti visada!

Bet čia ūmai kažkas nutraukia tylą
Ir taip į pamokslautoją prabyla.
— Prašau atleist, kad iš visų
Patsai tamsiausias gal esu;
Tačiau sakykite, nejaugi
Net tie, kurie, bent kiek paaugę,
Atsiduria kitų pilve,
Taip pat su pagarba privalo
Tau, viešpatie, dėkot be galo
Ir nuolat šlovinti tave?

A. Isaakiano
Vertė A. Churginas

Prie kelelio viešo

Prie kelelio viešo — gluosniai pasitinka,
Prie kelelio viešo — pienė gelsvūnėlė...
Vieškeliu vežimas trinka ir nutrinka,
Pakylėjęs lengvą dulkių debesėlį.

Ir tai visa sava, artima ir miela,
Rodos, visą amžių šia žeme keliautum
Ir, gimtinei žemei atidavęs sielą,
Jos gelsvoj smiltelėj atilsėlį gautum.

K. Kubilinskas

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, Atsakomingas redaktorius: A. Bimba

No. 4 Spalis-Lapkritis-Gruodis (Oct.-Nov.-Dec.), 1956

Metai XXIII

APIE KAPSUKĄ IR BORTKEVIČIENĘ

žemiau talpinamas straipsnis yra didžiulės istorinės svarbos. Jį parašė Vincas Paukštys (Čibiras) dar 1948 metais, bet jį archyve suradus po jo mirties atidavė spaudai jo žmona Anastazija Paukštienė tikrai šiomis dienomis. Jai mes esame labai dėkingi. Neabejojame, jog šis velionio Paukščio straipsnis bus svarbus įdėlis į Lietuvos draugų renkamą medžiagą apie įžymųjį lietuvių tautos sūnų ir kovotoją už Lietuvos darbo žmonių laisvę ir gerbūvį Vincą Kapsuką-Mickevičių.

—Red.

Nuo 1911 metų, iki šiam laikui (1948), savo archyve laikiau Vinco Kapsuko-Mickevičiaus kaltinamojo akto ir teismo nuosprendžio kopijas, kaip svarbius dokumentus. Dabar, kuomet Lietuvoj kuriamas V. Kapsuko vardu revoliucinio judėjimo muziejus, sumaniau tuos dokumentus perduoti tai įstaigai. Bet gal kaip kam bus žingeidu sužinoti, kaip tie dokumentai pas mane atsirado? Čia nors trumpai nurodysiu jų atsiradimą.

1905 metų revoliucinis darbininkų judėjimas daugelį žmonių, net neturinčių platesnio darbininkiško supratimo, o tik ūpo apimtų, įtraukė į tą judėjimą. Jų tarpe ir aš atsiradau. Rudenį, 1905 metų, iš Liepojaus (Libavo) nuvažiauvau savo tėvynėn, miestelin Senajan Daugeliškin, švenčionių apskrities.

Ten pradėjom neva veikimą, jeigu jį galima pavadinti veikimu. Bažnytkiemyje Naujame Daugeliškyje buvo valščiaus sueiga ir ten tapo prašalintas senasis viršaitis, pašto užlaikytojas ir įteikta valdžiai valstiečių reikalavimai, kurių tarpe buvo — uždaryti monopolį, duoti valstiečiams statybai medžio, kūrui malų ir kiti panašūs. Tuos visus reikalavimus perskaičiau valstiečiams, kurie užgyrė. Taipgi buvo išrinktas naujas viršaitis, Butrimas, ir paštas perduotas Bagdonui, kuris sutiko pigiau laikyti. Aš irgi pasilikau raštinėje dirbti.

Neilgai teko raštinėje dirbti, nes tuojau suareštavo mane, Joną Keiną, naujai išrinktą viršaitį Butrimą, A. Raginį ir Bagdoną. Visus sukimšo švenčionių kalėjiman, o vėliau perkėlė į Vilniaus kalėjimą. Užbaigę tardymą, 1906 metais, paliuosavo po užstatu.

Kuomet mane paliuosavo po užstatu, vėl išvykau į Liepoją. Ten 1908 m. antru kartu buvau areštuotas ir kaltinamame akte gavau "laipsnį" — Narys-pasportistas Socialdemokratų Darbininkų Partijos Pabaltijos krašto.

Tarnystės reikalais dažnai reikėdavo susidurti su žandarų viršininku pulkininku Tichanovičium. Jis, užbaigęs tardymą, kuris tęsėsi pusėtinai ilgai, nes toj byloj buvo keliolika draugų, dėlei asmeninės pažinties, sutiko mane paliuosuoti po antru užstatu. Bet nespė-

jau išeiti iš Liepojaus kalėjimo 1909 metais, jau gavau pakvietimą važiuoti į Vilnių į teis-
mą už 1905 metų griekus. Nuvažiavęs į Vil-
nių jau radau savo pirmuosius draugus lau-
kiančius manęs.

Teisininkas Tadas Vrublevskis sutiko
mus visus penkis ginti. Ir visi penki gavome
po vienerius metus tvirtovės. Kadangi mano
antra byla buvo rimta, tai draugai vilniečiai
teisininkai Augustinas Janulaitis, Mykolas
Biržiška ir kiti patarė kuogreičiausiai nešdin-
tis į užsienį. Todėl pradžiai laiko padaviau
kasaciją. Belaukiant visokių formalumų, turė-
jau progą susipažinti su daugiau vilniečių
draugų ir šiaip visuomenės veikėjų, jų tarpe
Felicija Bortkevičienė, Višinskiene ir kitais.
Pastarosios abidvi priklausė politinių kalinių
gelbėjimo komitete.

Užbaigęs visus kasacijos padavimo for-
malumus, grįžau Liepojun, o iš ten tuojuo pa-
sprukau į Angliją, o iš Anglijos į Jungtines
Amerikos Valstijas.

Būdamas užsienyje dažnai susirašinėjau
su F. Bortkevičienė politinių kalinių reikalu.
Tuo tarpu V. Kapsukas buvo katorgoj, bet
Bortkevičienė juom labai rūpinosi. 1911 me-
tais gavau nuo jos laišką, kuriame rašo, kad
jeigu Amerikoje pavyktų surasti porą žmo-
nių, kurie oficialiu dokumentu prisiimtų visą
tą kaltę, kuri laike teismo buvo primetama
Kapsukui, tai gal, pagalba kyšių, pavyktų
iškelti jo bylą pernagrinėjimui, o tuomet ji
turi viltį, kad Kapsuką išteisintų. Bet pridū-
ria, kad tas daug lėšuočių.

Pirmiau, negu daryti kokius nors žings-
nius, parašiau jai laišką, kad reikalinga gauti
kopiją kaltinamojo akto susipažinimui su kal-
tinimais. Sykiu pridūriau, kad lai V. Kapsu-
ko žmona atsišaukia tam reikalui aukų, o mes
čia pasidarbuosime. Ji atsiuntė kaltinamojo
akto ir teismo nuosprendžio kopijas ir laišką,
kurio čia dalį paduodu neliesdamas jos origi-
nalės rašybos.

“Taipogi labai pradžiugina mane, kad
Tamstai atėjo į galvą ta kombinacija pri-
traukti į rinkimą aukų Vinco žmoną. Aš jai
parašiau ir nurodžiau antrašą, kad tiesiog
Tamstai siųstų laišką su prašymu pagalbos.
Procesas tas labai brangiai apsieis, nes kad
panaujinti (vozobnovit dielo) be kyšių negali-

ma. Abelnai dabar toks padėjimas, kad viskas
už pinigą. Ant žodžio prižada aukso kalnus, o
kaip reikia padaryti, tai visuomet išsisuka.
Kad taip darytų valdininkai, tai, žinai Tams-
ta, būtų pusė bėdos, iš jų nēr ko ir tikėties,
bet tą patį ir garsūs advokatai daro. Reikia
žingsnis po žingsniu daboti bylą, kuri vedama
yra. Tiesiog nieko kito negalima užsiimti. O
žmonių tokių “chodatajev po dielam” daug
nėra, nes reikia turėti šventą kantrybę, stip-
rus nervus nebijoti pačiam pakliūti ir būti
materijališkai aprūpintam, nes sau nē minu-
tės laiko negali palikti. Taip buvo rūpinamasi
apie Požėlos bylą. Ta pasibaigė, ėmėmes už
Vincą, ateis, žinoma, laikas ir Aleksas su
kompanija. Ypač paskutinė byla ne žmoniš-
kai traukiasi, žadėjo būti pavasari, vėl nu-
siuntė “k dosliedovaniju”, paskui bus vakaci-
jos ir, žinoma, tik rudeni. Žinau, kad Aleksa
labai piktas ant vilniečių s. d., žinoma, aš ne-
žinau ant kiek teisingai. Bet man rodosi, kaip
visi kaliniai negali suprasti kodėl, ką jie už-
simanė, negalima padaryti. Žinau, kad buvo
rašęs pas lenkus advok. surenkti jam apgini-
mą, žinoma anie prižadėjo dėl formos, o įtei-
kia tą rastą lietuviams ir lietuviai tik apru-
pins galų gale. Sena istorija. Su kaliniais,
taip kaip su ligoniais. Nereikia erzinti. Tegul
mano, kad daroma, kaip jie nori, o daryti rei-
kia, kaip sveikiems išrodo naudingiau. Visi s.
d. kaliniai reikalauja kviesti garsų advokatą
Sokolovą į apginejus. Tuo tarpu didesnio klai-
dingo žingsnio negalima padaryti. Sokolovas
pirm visko kiekvienoj byloj daro skandalą
teisėjams ir per tai taip juos suerzina, kad
patys minkštesnieji “vstajut na dyby” (pies-
tu stoja — V. P.) ir stengiasi kuoaštriau nu-
bausti—ypač tas pastarasis visuomet gal pa-
sisiekti, nes įstatymus galima iškreipti, kaip
nori, o kasacija tik užmokėta praeina. Žinoma
kas savo kailiu atsakė— tik kalinys, kad turė-
jo smagumą gražios revoliucijoniškos kalbos
p. advokato paklausti. Tas pats buvo Vinco
byloje, o dabar žerk pinigus. O jeigu palikti
taip, kaip yra, tai Vincas balto svieto nema-
tyvs—kalėjimo daktarai tą pripažįsta, ir taip
bijau, kad išgelbėjimas nepervėlu ateitų.”

Kaip matote iš laiško Bortkevičienė labai
rimtai rūpinosi Vinco Kapsuko byla. Bet čia
nepavyko surasti žmonių, kurie būtų sutikę

padaryti po priesaika tokį dokumentą. Kurie tuom laiku buvo Lietuvoj ir vėliau pabėgo, nesutiko, kurie tuom laiku Lietuvoj nebuvo, negalėjo tokį dokumentą daryti. Kreipiausi pas Kleofą Jurgelionį, kuris tą visą dalyką žinojo, bet pastarasis griežtai atsisakė ką nors daryti. Pagaliau, gaunu nuo Bortkevičienės kitą laišką, kuris ve kaip skamba:

“Su Vinco žmona prie nieko negalima prieiti. Ji nieko nedaro ką paprašai. Kodėl neaiškinsiu, per daug esu pikta ant jos už tokį pasielgimą, tai galiu per daug pasakyti. Ji netiki į pasisekimą, kaip daug žmonių, nes sako, labai sunkus dalykas, nepajiegsite. Mes turime tą kibirkštėlę vilties, bet tik, kol kas, vilties, nes dar byla neperžengia tą stadiumą, kad galutinai nusprendta, dar vis tardymai ei-

na, taigi yra pavojus, kad gali užslopinti. Pinių dar toli gražu iki pilnos sumos ir mums pačioms ne kaip labai skatinti žmones, kol tikrai nebus žinoma. Kol kas turime kas buvo reikalingiausia. Kas link Z. A. bylos, tai praėjusią savaitę nebuvo dar paskirta, vieną Bliudžių gina Bulota, tai, žinoma, turės drauge ir apie kitus rūpintis. Z. A. baisiai supikdino ant savęs nekurias ypatas ir jos atsitraukia tai kad labai išeina nesmagus padėjimas su advokatais...”

Manau, dabar bus aišku, kokių būdu pas mane atsirado tie dokumentai ir kokią rolę vaidino F. Bortkevičienė ne tik Vinco Kapsuko byloj, bet kaip ji rūpinosi visais politiniais kaliniais.

Vincas Paukštys-Čibiras

Muzikinės kultūros klestėjimas Lietuvoje

A. STAŠKEVIČIŪTĖ, Lietuvos TSR liaudies artistė

Tarybų Lietuvoje skiriama daug dėmesio tam, kad muzikos menas taptų liaudinis ir masinis. Tarybų valdžios metais lietuvių muzikos menas pasiekė žymius laimėjimus. Valsybinė konservatorija Vilniuje kasmet išleidžia daug meno darbuotojų. Vien tik šiais metais gavo diplomus 50 žmonių — kompozitorių, muzikantų-atlikėjų, vokalistų ir aktorių.

Dabar Lietuvoje yra septynios muzikos mokyklos.

Eilėje miestų ir rajonų atsiranda teatrai ir muzikiniai kolektyvai. Iš baigusiujų konservatoriją tarpo šiemet sukomplektuotas dramos teatro kolektyvas Kapsuko mieste.

Įmonėse, įstaigose ir mokyklose veikia meno saviveiklos rateliai.

Apie aukštą saviveiklos muzikinės kultūros lygį byloja toks faktas. Praeitais metais Kauno politechnikos instituto studentų dainų ir šokių ansamblis užėmė pirmą vietą Tarybų Sąjungoje aukštųjų mokyklų ansamblių tarpe.

Gerą vardą nusipelnė “Kauno audinių” fabriko darbininkų ansamblis. Visoje respublikoje ir toli už jos ribų yra žinomas “Lenino keliu” kolūkio meno ansamblis, kuris pernai

koncertavo Maskvoje, Visasąjunginėje žemės ūkio parodoje.

Plačiai išsivysčiusi saviveikla yra pagrindas, dėka kurio vystosi tikras menas.

Per keletą pastarųjų metų į lietuvių meno darbuotojų gretas stojo talentingas jaunimas — kompozitorius Klova, kuris sukūrė eilę dainų apie taiką, tautų draugystę, kolūkinį gyvenimą ir parašė operą “Pilėnai”, kompozitorius Belazaras, parašęs pirmą lietuvių tarybinę operetę “Aukšinės marios”, naujų muzikos kūrinių autoriai Balsys, Gaižauskas, Gorbulskis. Nepaprastus gabumus rodo jaunas kompozitorius Tvardovskis.

Vokalinio meno meistrų gretas papildė tokie talentingi atlikėjai, kaip Saulevičiūtė, Jasiūnaitė, Rubinovas.

Šiais metais su pagyrimu baigė konservatoriją pianistai Einoraitė, Vaitkevičiūtė, Grybauskas, smuikininkas Jofė, muzikos žinovas Bičiūnas. Visi jie buvo pasiųsti į respublikos rajonus, kur jų laukia didelis ir garbingas darbas, kūrybinis muzikinės kultūros vystymo darbas.

Kovoti, degti, nenurimti

(RAŠYTOJO ANTANO VENCLOVOS 50-TOMS METINĖMS)

EDUARDAS MIEŽELAITIS

Pradedant giliai po žeme žmogaus aptiktais ir iššifruotais įrašais molinėse lentelėse ir popiruso skiautėse ir baigiant tobuliausių rotacinių mašinų spausdiniais, žmogaus protas visada svajojo ir svajoja apie kilniausią idealą, apie visuotinę žmonių laimę. Istorinė valandą išmušę revoliucijos varpai paskelbė, kad šios šviesiausios žmonijos viltys pagaliau išsipildė, kad prasidėjo nauja epocha tautų

yra kartu ir kovotojas — jo kūriniai aktyviai prisideda prie pergalės viso to, kas gyvenime yra nauja, pažangu. Toks buvo Vladimiras Majakovskis, kurio eilėraščių posmai su ne mažesne jėga, negu kovotojo kulka, daužė rutiną ir sustingimą, biurokratizmą ir kenkimą. Antanas Venclova taip pat priklauso prie tų rašytojų, kurie anksti išpėjo mūsų epochos mintį, kurie liaudies kovoje už savo laisvę matė savo kūrybos šaltinį ir prasmę.

Kaip ir daugelio rašytojų, taip ir Antano Venclovos gyvenime ir kūryboje, be abejo, pastebimi įvairūs etapai. Tačiau visoje jo biografijoje ir kūryboje yra kai kas bendra ir pastovaus. Tai — meilė ir atsidavimas savo liaudžiai, su kuria rašytojas niekada nesiskyrė ir kuri padėjo jam galutinai susiformuoti kaip rašytojui, kaip visuomenininkui, kaip kovotojui.

ANTROJI RAŠYTOJO MOTINA

Jo motina, paprasta valstietė moteris, kurioje, tarytum paveikslė, buvo įkūnyti mūsų liaudies bruožai, jau nuo mažų dienų tvirtai susiejo būsimąjį rašytoją su gimtąja žeme, su jos liaudimi, su gimtuoju lietuvišku žodžiu. Antroji rašytojo motina buvo didžioji mūsų epocha, kuri, penktųjų metų barikadose tik ka visu balsu buvo pareiškusi apie savo atėiimą, savo teisėtą gyvavimą, kėlė rašytojui didžius reikalavimus, mokė jį, kaip ir daugelį kitų savo sūnų, kovoti, degti, nenurimti. Todėl gražiausias rašytojo ir poeto žodis priklauso liaudžiai:

*Aš gimiau tavyje. Tavyje aš išaugau.
Vienas kūnas ir kraujas. Tu -aš, aš - tai tu.
Su tavim šakomis, šaknimis aš suaugau,
Mes kovosim drauge ir laimėsime kartu.*

Kaip tikrai todėl Antanas Venclova ir tapo tuo, kuo šiandien mes jį matome, kad jaunystėje, kaip daug kas, jis nenuplaukė pasroviui, kad, išgyvenęs nemažą skausmo ir socialinės

A. VENCLOVA

istorijoje. Mes negalime įsivaizduoti rašytojo, atsitvėrusio nuo pasaulio įvykių keturiomis sienomis ir ieškančio savo kūrybai šaltinio vien tik tai siauručiuose savo paties jausmuose ir pergyvenimuose. Mūsų laikais rašytojas

neteisybės kartėli, jis išėjo iš kovos dar tvirtesnis, kad 1918 metais, išvažiuodamas į Marjampolės Rygiškių Jono vardo gimnaziją, jis neužkėlė sau vartų į gimtąją šiaudinę pastogę, nenutraukė saitų su amžinąja motina — liaudimi. Jau tas faktas, kad gimnazijoje, kur Antanas Venclova pradėjo savo pirmuosius literatūrinius žingsnius ir kur vyko atkakli kova tarp pažangaus ir klerikalinio, reakcingo jaunimo, jis savo draugu pasirinko kaip tik tai Vytautą Montvilą, savaime daug pasako. V. Montvila tuo metu jau buvo spėjęs pagarsėti kaip jaunas pažangus poetas. Štai tada ir pradėjo formotis jauno rašytojo asmenybė, ėmė bręsti jo realistinis talentas. To meto literatūrą gaubė gilios sutemos, joje klestėjo išpuoselėtos pesimizmo, nevilties nuotaikos, skausmo kultas. Ne vienas jaunas, talentingas poetas, pasinėręs madingo dekadentizmo sriaute, per anksti jame nuskendo ir pražuvo. Jeigu tam tikru atžvilgiu tos mados neišvengė ir jaunas, ieškantis A. Venclova, vis dėlto, reikia pasakyti, kad jam tos įtakos buvo daugiau formalinio pobūdžio. Antanas Venclova po sutemų, kurias jis matė gaubiant miesto skersgatvius (1926 m.), pamatė gatves švintant (1927 m.). Jo skausmingoje nepasitenkinimo gaidoje jau tada skambėjo audringos ir veržlios, nuolat ieškančios tiesos, grožio ir gėrio sielos šauksmas. Dar, tiesa, labai neryškiai ir nedrąsiai, bet tame jausmų ir minčių chaose poetas jau išžiūrėjo darbo žmogaus, viso pasaulio pertvarkytojo, bruožus, išgirdo artėjančios revoliucinės vėtros garsus:

*Tik tvirtos darbininkų rankos,
Tik širdys, kur liepsnoja, trunkos,
Pasaulį mirštantį išves
Į laisvės ir šviesos erdves.
Artyn, artyn atūžia vėtra!*

Tokie jo posmai rodo, į ką tuo metu atkreipė savo žvilgsnį poetas. Antano Venclovos draugystė su jaonais pažangiais intelektualais, su antifašistiniais rašytojais Petru Cvirką, Jonu Šimkum, Salomėja Nėrim, Kostu Korsaku, jų susibūrimas "Trečio Fronto" redakcijoje (1930 m.), priartėjimas prie darbininkų judėjimo, įsiklausymas į teisingą Ko-

munistų partijos balsą, kelionė į socializmo šalį, — visa tai ne tik rašytojo biografijos faktai. Jie visų pirmiausia byloja apie procesus, vykčius paties rašytojo, ieškojusio kelio į tiesą, sąmonėje.

NAUJUOJU KELIU

Antanas Venclova anksti supranta, kad jam nepakeliui su sutemų tvaikė pūvančiu dekadentizmu, nei su formalistinio meno išdaigininkais, vadinasi, jam nepakeliui su buržuazinės visuomenės puvėsiais, su godžiais egoistais, melagiais, veidmainiais, geltonojo metalo vergais. Tai ryškiai matome jo romane "Draugystė" (1936 m.), novelių rinkinyje "Naktis" (1939 m.). Jo siela nesileidžia apgaubiamą slogių nakties sutemų, ji kaip nerami paukštė veržiasi į šviesą. Fašistinės diktatūros ir žiaurios reakcijos fone, pasrūvusios kraujuje ir ašarose Europos fone A. Venclovos akyse visu ūgiu iškyla naujos poezijos milžinas Vladimiras Majakovskis, galimai pakėlęs ranką prieš liaudies pavergėjus. Tai "...žmogus, išgyvenęs trumpą, bet pavydėtina turiningą, intensyvių jausmo ir darbo gyvenimą, perėjęs per jį ne kaip nuošalus stebėtojas, bet kaip vienas aktyviausių savo epochos žmonių, perėjęs drąsiai, išdidžiai, galinomis savo rankomis sugriaudamas daug stabų ir pastatydamas kolosalų naujos, niekieno ligi tol negirdėtos poezijos pastatą".

RAŠYTOJAS IR LIAUDIS

Sie A. Venclovos žodžiai — tai tarytum rašytojo pokalbis su pačiu savimi, bandymas nustatyti savo santykį su plačiosiomis masėmis, surasti savo paties vietą darbo žmonių kovoje. Galingoje socializmo statybos stichijoje jis ir susirado sau vietą. Socializmas atvėrė plačiausias erdves turiningai Antano Venclovos asmenybei pasireikšti.

Pakanka ištarti A. Venclovos pavardę, ir mes tuojuo įsivaizduojame žmogų, besirūpinantį liaudies kultūra, švietimu; poetą, kurio eilėraštis mus pasiekia laikraščio skiltimis ar radijo bangomis; kalbėtoją, kalbantį iš tribunos; dėstytoją, skaitantį paskaitą apie literatūrą; vertėją, davusį mums nemažą pulkių

rusų ir pasaulinės klasikos kūrinių vertimų; deputatą, kolūkio mokykloje kalbantį su savo rinkėjais; karštą kovotoją už taiką, sakantį kalbą Varšuvos taikos konferencijoje ar tolimajame Pekine, Stockholme ar Berlyne; respublikos rašytojinės organizacijos vadovą, į kurį kūrybiniais reikalais kreipiasi daugelis jaunesnių plunksnos draugų.

Tokį mes matome savo tarpe Antaną Venclovą. Atverti naują laikraščio numerį ir randa jo karštą atsiliepiamą į patį aktualiausią dienos klausimą. Jo pavardė niekados neišnyksta iš laikraščio skilčių. Jis myli laikraštį, kaip turi mylėti spaudą kiekvienas rašytojas, kaip kalbėtojas myli tribuną. Dėl to mūsų nestebina, kad, šiandien perskaitę lyrinį A. Venclovos eilėraštį, rytoj tame pačiame laikraštyje skaitome jo eilėraštį, parašytą publicistinėmis priemonėmis. Taip, vadinasi, jam padiktavo reikalas skubiai, lakoniškais posmais atsiliepti į kokį nors įvykį. Kitą kartą mes skaitome jo išsamų kelionių aprašymą ar gerą literatūrinį straipsnį. Toks jo širdies plakimas, toks jo pulso ritmas. Kiekvienas darbas, kuris tarnauja liaudžiai, A. Venclovai vienodai svarbus ir reikalingas. Ir tai vertingas jo kūrybos ir visuomeninės veiklos bruožas.

VISUOMET KOVOTOJAS

Sunkiaisiais Didžiojo Tėvynės karo metais jaudinamai skambėjo A. Venclovos eilių posmai. Bet arčiau jį pažinojusieji gerai matė, su koku kruopštumu jis rašydavo apsakymą ir straipsnį, pagaliau, net eilinį reportažą, jeigu to reikalavo gyvenamasis metas. Taip gimė ir jo karo metų knygos "Tėvynės šauksmas", "Kelias į Lietuvą", "Iš karinio blokno". Poetas gerai žinojo, kad jo žodis reikalingas ten, kur tuo metu buvo sunkiausia, ir kariai jį matė ir girdėjo skaitantį savo kūrinius fronto apkasuose, žeminėse, po karo dūmais apsiniaukusiu dangum.

Kruvina karo banga nusirito atgal, lengviau atsikvėpė gimtinė ir vėl ji išgirdo į naują gyvenimą ir darbą kviečiantį rašytojo balsą, plačiai nuskambėjusį jo pokarinėse knygose "Obelis kur augalota" (1945 m.), "Šalies jaunystė" (1949 m.), "Kovoti, degti, nenurimti" (1953 m.), apsakymų rinkinyje

"Medis ir jo atžalos" (1948 m.), kelionės išpūdžių knygoje "Kelionė po Kiniją" (1955 m.) ir dabar išėjusiame jo "Raštų" rinkinyje. Tarybų Lietuvos liaudis dainuoja pagal A. Venclovos žodžius parašytą Lietuvos TSR Himną ir skaito jo straipsnius apie literatūrą. Kiekviena ir poetinė, ir prozinė jo kūrybos eilutė, ir gyvas pasakytas žodis — persunkti meile savo žemei, jos gamtai, liaudžiai, nesutaikoma neapykanta jos priešams, alsuoja gaiviu tarybiniu patriotizmu. Mes visada įpratę jį matyti kovojantį, degantį, nenurimstantį. Net ir tada, kai girdime jo santūriai virpantį, švelniai išimylėjusi savo tėviškę balsą:

*Mano tėviškė — mėlyno Nemuno vingis,
Gintariniai krantai ties sena Palanga.
Supa vilni ramiai drungnas vėjas aptingęs,
Smėly plakas pavargusi marių banga.*

Arba:

*Kaip miela širdžiai, kai jauti,
Kad sodų debesys balti,
Kurie ties Nemunu banguoja,
Vaisius užmegs, nulenks šakas,
Lyg brangias motinos rankas,
Kur meiliai kūdikį supuoja.*

O kai poetas pajunta, kad šią laimę vėl gali sudrumsti naujo karo padegėjai, jo lyrinė gaida prityla, jo balsas lyg suakmenėja, pasidaro griežtas ir tvirtas:

*Žengiu aš šiandien tarp žiedų,
Širdis gi karo neužmiršo.
Ir štai ramioj taikos dainoj
Kovos gaida vėl ima viršų.*

*• • • • •
O, ne! O, ne! Tu stok, širdie,
Vėl į gimtos šalies sargybą!
Tegu kiekvienas žodis vėl
Lyg durtuvas plieninis žiba!
Tegu kiekvienas sakinyš
Gins taikią mūsų darbo dieną!
Te karas niekad nebegrįš
Prie mūsų šalies šventųjų sienų!*

ĮVAIRIOS POLITINĖS INTONACIJOS

A. Venclovos poetinės intonacijos įvairios. Lyrinį susimąstymą staiga pakeičia priešpusėn pasiūsta taikli ironija, pašaipą, skirtą vakarykščiams "pasaulio užkariautojams"

hundemanams ar šiandieniniams "šaltojo karo" mėgėjams. Lyrinį paveikslą, gaubiamą ramybės ir svajingumo, pakeičia epiniai herojiniai vaizdai, kupini mūsų dienų patoso.

Antano Venclovos kūryboje ir veikloje tikrai vertingas jo pilietinės pareigos ir aukšto patriotizmo supratimas, jo taurus humanizmas, jo mokėjimas tarnauti savo liaudžiai, laisvei, taikai, kilniajai tautų draugystei, jo siekimas gyvenime gražesnio ir geresnio, tobulesnio ir kilnesnio. Įvertinant visus jo nuopelnus, 1952 m. jam buvo suteikta Stalininė premija. Antano Venclovos vardas šiandien skamba šalia kitų žymiausių tarybinių tautų rašytojų vardų, jo knygos verčiamos į kitas kalbas. A. Venclova yra vienas iš tų lietuvių rašytojų, kurie darbščiai skina lietuvių literatūrai kelią į platųjį pasaulį.

Mes pažįstame A. Venclovą kaip puikų žmogų, iš kurio daugelis mūsų gali pasimokyti erudicijos, nenuilstamo veiklumo, puikaus

lietuvių kalbos mokėjimo, įgyto iš liaudies. Pažįstame A. Venclovą ir kaip išmintingą mūsų rašytojinės organizacijos vadovą, ir, pagaliau, kaip gerą, jautrų vyresnįjį draugą.

Pažymint A. Venclovos penkiasdešimtųjų gimimo metinių sukaktį ir matant jį, nors palyginti anksti sidabru jau pasipuošusia galva, bet siela visada energingą, jauną, dainuojantį savo šalies jaunystę, norisi jam palinkėti ilgų ir kūrybingų metų. Jeigu knygų tomiais būtų galima paversti visą įvairią ir turiningą A. Venclovos veiklą, jo tomų eilė knygų lentynoje, be abejo, būtų kur kas ilgesnė. Bet penkiasdešimt metų rašytojui — tai tik gyvenimo vidudienis. Tai vaisinga vasara, pavasariui pasibaigus. Todėl ir linkime A. Venclovai dabar, sukaupus turtingą gyvenimišką patyrimą, paversti jį naujais knygų tomiais. Linkime jam ir toliau kovoti, degti, nenurimti.

Apie jaunystę

Guliu ramiai ant pylimo stataus
Ir Nemuno čiurlenimo klausausi.
Svajingai gaudžia pušys Alytaus
Ir linksmas juokas vėl užgauna ausį.

Kažkur tenai, miške,
Apačioje
Skadžiais balsais
Merginos valiūkauja.
Vėl tolima vaikystė širdyje
Atgyja,
Kursto mano gyslų kraują...

Ar tai tiesa,
Kad štai šituo mišku
Bėgiojau basas vasarą uogauti? —
Rasos lietus byrėjo nuo šakų
Ir smagios paukštės krykštė, suokė, siautė.

Ar tai tiesa,
Kad pylimu stačiu
Kada is lydėjau paauglę mergaitę? —
Dvi storos kasos slinko nuo pečių,
Ir droviai rauda skruostai jos įkaitę.

Nejau tai visa liko praeity? —
Vaikystės juokas ir jaunystės meilė...
Ir tik vaizdai —

Nublukę, pamiršti —
Rusės širdy lyg plėnys:
Gailiai, gailiai.

Nebežērės vaivorykštēm rasa,
Nešildys kojų minkštas kelio smėlis,
Ir volungės dainelė pratisa
Netaip aidės baltuosiuos beržynėlius...

Nebepažvelgs mergaitė su viltim
Ir, kaklą rankom stipriai apkabinus,
Neprisipaus jaunom, standžiom krūtim
Prie nekarštos, apimusios krūtinės.

Vadinas, taip:
Jaunystės nebėra.
Prabėgo, dingo...
Prakrykštė ir — baigta.
Tik ilgesys užplūsta kaip audra,
Nors, rodos, kam to ilgesio bereiktų.

Oi! Ne.
Kol šitą ilgesį jaučiu,
Kol jis mane svaigina, blaško, kelia, —
Jaunystė vis dar stovi už pečių
Ir neramiai vilioja vis į kelią.

Ilgai guliu ant pylimo stataus
Ir mielo savo Nemuno klausausi.
Ir gaudžia, gaudžia pušys Alytaus,
Ir linksmas juokas skverbiasi į ausį.

L. PRŪSEIKOS "ATSIMINIMAI IR DABARTIS"

A. B.

Mūsų LLD 62-uoju, š. m., leidiniu turime mūsų garbingosios organizacijos iniciatoriaus ir seno literato, laikraštininko ir veikėjo Leono Pruseikos parašytą knygą "Atsiminimai ir dabartis". Tai gražiai apdirbta trijų šimtų puslapių labai laukiama knyga. Draugijos nariai knygą jau gavo ir, tikiu, daugelis jų ją jau perskaitė. Netenka abejoti, jog šis mūsų leidinys bus vienu iš plačiausia skaitomų leidinių. Jam lemta pasiekti lietuvių skaitytoją už draugijos ribų. Taip pat netenka abejoti, jog ši knyga bus ilgai ir plačiai diskutuojama. Reikia žinoti, kad "Atsiminimai ir dabartis" apima ne tik labai ilgą (apie keturiasdešimt aštuonerių metų) laikotarpį, bet, be perdėjimo, svarbiausią, reikšmingiausią ir audringiausią laikotarpį visoje žmonijos istorijoje. Knygos autorius, reikia nepamiršti, nebuvo tikrai pasyvus įvykių stebėtojas. O aktyvus visų šio laikotarpio audrų dalyvis. Ir koks tai nepaprastas supuolimas: 1908 metais caristinės valdžios policija pradeda jį persekioti, padaro kratą, kamantinėja, o 1909 metais sulaiko ir įmeta į Suvalkų kalėjimą. Už ką? Už darbininkišką veiklą. Na, o čia, Amerikoje, berods 1952 ar 1953 metais jis vėl sulaikomas, kamantinėjamas ir pasmerkiamas deportavimui. Už ką? Ogi už tą pačią darbininkišką veiklą! Bet kaip anas persekiojimas, taip šis jo neišgąsdina, nepaklupdo, neišmuša iš kovos lauko. Jis rašo, jis kalba, jis plūšia ir ragina kitus nenuleisti rankų, nepasilaidoti gyvais. Iš kiekvienos audros jis išeina geresniu, ryžtingesniu kovotoju už tai ką, už socializmą, už darbo žmogaus geresnį ir šviesesnį rytojų. Tai toks yra šio mūsų leidinio autorius: kovose užsigrūdijęs marksistas, didžiai mylimas ir gerbiamas visos Amerikos lietuvių pažangiosios visuomenės.

Kas galima ir reikėtų pasakyti apie šį Pruseikos kūrinį? Tenka aišku, tik trumpais bruožais šis tas atžymėti.

"Atsiminimai ir dabartis" susideda iš trijų dalių. Pirmojoje dalyje, iki 79 puslapio, autorius aprašo savo veiklą Lietuvoje, kaip

jis buvo suimtas ir nuteistas kalėjiman, kaip paskui buvo ištremtas Sibiran ir kaip iš ten pabėgęs atsidūrė Amerikoje, Bostone. Tai įdomiausia knygos dalis. Pruseikos aprašymai supažindina mus su tais "erškėčių" keliais, kuriais teko anais laikais ne vienam Lietuvos liaudies sūnui, kovojančiam prieš carizmą, prieš priespaudą, už laisvę ir žmoniškumą, už šviesesnį ir gražesnį rytojų, keliauti. Ypatingai mums įdomu knygos autoriaus prisiminimus skaityti apie jo pažintį su didžiuoju lietuvių tautos kovotoju ir sūnum Vincu Mickevičium-Kapsuku.

Pruseika pateko į caristinės valdžios nagus 1909 metais ir iš jų ištrūko tikrai 1911 metų pabaigoje.

Perskaitęs šį knygos skyrių, tikiu, kiekvienas iškels autoriui tikrai vieną nusiskundimą, būtent: kodėl jis taip suglaustais bruožais patiekė mums tuos savo ankstyvus išgyvenimus? Nesinori tikėti, jog tie atsiminimai jau buvo taip autoriaus atmintyje nublukę, jog jam nebesimatė reikalo mus su jais plačiau supažindinti. Neigi galima pasiteisinti kuklumu, nenoru save ir tą savo gyvenimo laikotarpį per daug išreklamuoti. Mes puikiai pažįstame mūsų Pruseiką ir žinome jo kuklumą, bet šiame atsitikime reikėjo daug daugiau, daug plačiau informuoti knygos skaitytojus. Mes žinome autoriaus, kaip rašytojo, gabumus ir laukėme ir tikėjome daugiau ir ryškesnių atsiminimų iš Suvalkų kalėjimo, iš teismo salės, iš Sibiro šaltų laukų. Sunku, pavyzdžiui, suprasti, kodėl autorius pradžioje beveik visiškai nieko nepasako mums apie savo jaunystę, studentystę, apie savo gimtinę, tai yra, nepatiekia nors labai trumpų, kad ir grynai autobiografinių, informacijų.

Kiek man žinoma, Leonas buvo sūnus labai pasiturinčios šeimos. Kaip ir kas tačiau jį paveikė mokykloje ar namuose, jog jis pasirinko tą sunkų ir pavojingą kovotojo kelią? Kas nors atsitiko, kokios nors vidinės ir išlaukinės jėgos pastūmėjo jį į kovotojų, į marksistų gretas. Knygos skaitytojui būtų

buvę labai svarbu apie tai išgirsti. Pasakyčiau: "Atsiminimų ir dabarties" autorius būtų nepadaręs klaidos, o mums, skaitytojams ir visai pažangiajai visuomenei, būtų padaręs daug gero, jog apie tą savo gyvenimo ir veiklos laikotarpį būtų parašęs ištisą knygą. Antroji ir trečioji knygos dalys galėjo sudaryti atskirą ir antrąjį tomą.

Antrojoje knygos dalyje autorius perbėgamai atpasakoja daugelio iš mūsų senosios kartos veikėjų žinomus ir pergyventus įvykius. Įdomūs pasakojimai apie pirmuosius laikraščio Laisvės įsistiprinimo žingsnius. Leonas Pruseika prie Laisvės stėjo dirbti tuojau pribuvęs Amerikon į So. Bostoną 1912 metais. Prie jos stiprinimo ir ugdymo jis ilgai darbavosi ir daug prisidėjo. Per gerą metų eilę buvo jos atsakinguoju redaktoriu ir nuo jos pasitraukė tik 1930 m. pereidamas dirbti prie dienraščio Vilnės Chicagoje, tačiau, išskyrus taip vadinamus sklokos laikus (tarpe 1932 ir 1936 mm.), visuomet pasiliko dideliu Laisvės rėmėju. Šitoje knygos dalyje, per apie 130 puslapių, autorius labai gyvai ir vaizdingai pasakoja ne tiek apie save ir savo darbuotę, kiek apie tuos milžiniškus amerikinius ir pasaulinius įvykius, kurie taip smarkiai ir giliai purtė ir tebepurto visą pasaulį — Pirmasis pasaulinis karas, Rusijoje socialistinė revoliucija, didžioji ekonominė krizė, išrinkimas Franklino Rooseveltto prezidentu, pagaliau Antrasis pasaulinis karas, karo laimėjimas ir sutriuškinimas hitlerinės Vokietijos, po jo šaltojo karo pavietrė ir tt. Na, aišku, autorius, nors labai skūpi, visais tais laikotarpiais "grybžteli" ir už lietuviškosios situacijos, už pažangiosios visuomenės, jos spaudos ir organizacijų veiklos ir vaidmenio, už veiklos taip pat klerikalų, menševikų ir smetonininkų. Skaitant šio laikotarpio knygos autoriaus pateiktą istoriją prieš akis iškyla didžiulė panorama. Tiek daug matyta, tiek daug pergyventa!

Šį savo knygos skyrių autorius baigia šiuo atsišaukimu: "Kantariai, rimtai, sąžiningai ir ryžtingai darbuokimės už taiką, už skaisčią

žmonijos ateitį be vargo ir be bombų!"

Trečioji knygos dalis susideda iš L. Pruseikos straipsnių įvairiais laikais parašytų ir tilpusių pažangioje spaudoje. Įdomūs straipsniai: "Ar monopolinė spauda yra laisva spauda?" (p. 215), "Istorijos pamokos dabarčiai" (p. 239), "Lietuvių tautos priešai" (p. 257), "Kuriuo keliu?" (p. 277) ir kiti. Visi jie susieti su pažangiosios Amerikos lietuvių visuomenės kovomis ir pastangomis. Visuose juose autorius į ateitį žiūri su pasitikėjimu. Nei laikas, nei ilgų metų sunkios kovos, nei jau nebemažas kalnas metų ant jo pečių nesumenkino šio įžymaus kovotojo sveiko darbininkiško optimizmo. Netenka abejoti, jog kiekvienas mūsų, perskaitęs "Atsiminimus ir dabartį", sustiprėsime dvasioje, ryžtingiau nusiteiksime, kiekiau suglausime savo gretas aplinkui mūsų spaudą, organizacijas ir įstaigas. Ypatingai pasiryžime stiprinti Lietuvių Literatūros Draugiją, kuri mums išleido ir patiekė šią taip didžiai vertingą knygą.

Kitas gal pastebės: Nejaugi L. Pruseikai pavyko parašyti tokią knygą, kurioje nesiranda jokių spragų, jokių trūkumų?

Tokio dalyko, kaip visiškai tobula knyga, visiškai nesiranda. Tokia nėra ir ši knyga. Trūkumų yra. Pav., galima primesti knygai didelį paviršutinumą. Autorius visoje knygoje "nepasiknisa" giliau į joki klausimą, neduoda skaitytojui gilesnio supratimo apie prasmę ir reikšmę tų istorinių įvykių, kuriais jis kalba. Nesiranda pabrėžimų. Atrodo, kad tiek autoriui, tiek mums visiems ir pačiai istorijai visi tie įvykiai lygiai svarbūs, lygiai reikšmingi. Knygos kalba ir rašyba perdėm publicistinė, laikraštinė, propagandinė. Vietomis knyga būtų daug stipresnė ir rimtesnė, jeigu autorius būtų išvengęs tūlių "aštrių" žodžių ir bent jau panašių frazių: "kaip kanapėse apsirovijo naujas pilypas", "ėdasi savo tarpe pikčiau kaip erkės", "aptaškė skrepeliais" ir kt. Atsargesnis, rūpestingesnis rankraščio paredagavimas būtų labai gražiai išlyginęs tokius dalykelius.

Negesk, žiburėli! -- M. SLUCKIS

Novelė

Negesk, negesk, žiburėli!..

Tu ne tasai žiburėlis, kuris spindi prie pat miško tolimoje tetos gūžtoje...

Ir ne žvaigždėlė, mirksinti aukštai, aukštai danguje...

Ir ne mėnulio pilnatis, besišypsanti prieš mūsų langus.

Tu ne saulė, kaitriai liepsnojanti danguje, šildanti mūsų dulkiną gatvę ir visą miestelį.

O, ne! Tu netgi ne toks puošnus, kaip blizganti stiklo šukė kaimynų darže.

Tu, mano žiburėli, nieko nešildai ir niekam nešvieti. Tu mažas, toks mažas lyg virbalo smaigalis, lyg tankioje žolėje pasislėpęs jonvalis.

Kiti tavęs net žiburėliu nepavadintų... O aš žiūriu į tave ir negaliu akių atitraukti. Atiduočiau viską, ką turiu ir ko neturiu, kad spindėtum ir niekados neužsimertum!

— : —

Aukštas ir stiprus vyras buvo mano tėvas. Toks aukštas, jog vaikščiodamas galva siekdavo didelių medžių šakas. Toks stiprus, jog pasagą juokaudamas atlenkdavo. Raitelių eskadrone, kariuomenėje tarnaujant, visi jį stipruoliu vadino. O štai pernai rudenį ėmė ir atgulė...

Ak, toks tai buvo biaurus ruduo!

Seniai atslūgo rugpiūčio karščiai. Lyg atšviežintas ragaišis padvelkė šiluma bobų vasara — drungna, šviesi, maloni. Padvelkė ir tuoj ataušo. Dar pagrūmojo vėlyvas perkūnas, kad žmonės nenustotų gaisrų bijoję, ir taip pat liovėsi. Vėjas sutraukė vorų iškraigiotus tinklus, lietus čaižė ir plakė nurudavusias rugienas, sukiužusius miestelio stogus. Nespėjo nudžiūti, nubalti tvoros, pajuodusios namų sienos, jau ir vėl dulkia. Rodos, ir neperšlampi, o šaltis krečia, drėgmė prasismelkia ligi kaulų. Bėgdami į mokyklą, šokinėjome nuo akmens ant akmens — tų akmenų gatvės grindinyje reta, kaip dantų senio burnoje. Kas kita vasarą — klanai kaip pašildyti, braidyk, taškykis, plukdyk laivelius...

Iš aukštybių vis žemiau leidosi pilkas, švininis dangus. Jis apgobė visą miestelį, tartum lopytos cirko drobės turgaus aikštę. Dulsva gatvė, dulsvi namai, dulsvi žmonės... Rodės, pasiokėtų su ilga kartimi ar meškerykočiu ir pradurtum debesis. Nespėji atsikelti, vokus pratrinti, išsilakstyti, jau vakaras, ilgas, ilgas vakaras...

Nemėgau rudens, o dar labiau nemėgau tų žliaugiančių, tamsių rudens vakarų!

— Tokia tamsa tik vagims, — pasakė motina vieną gūdų vakarą, sodindama mus vakarienės. Užstalėje nebuvo tėvo — jis labai vėlai sugrįždavo iš dirbtuvės.

Aš dirstelėjau į juodą lango stiklą. Apie vagis motina šiaip sau kalba. Vagių ji nebijojo. Nebijojau jų ir aš. Menkai tepeš vagys, mus aplankę. Aš netgi troškau, kad ateitų koksai Rickus. Sako, jis duodas aukso, jei nerandasi ko išsinešti.

— O tėvo vis nēr... — atsiduso motina ir pastūmė man rūkytos menkės kšnelį.

Gal jis kaip tik klampoja kur nors netoliese, pasišviesdamas kišeniniu žibintuvėliu?

Nukrausčiusi stalą, motina iškišo galvą laukan. Prišokau prie atlapų durų, įsikibau viena ranka į jos sijoną, o kitą ištiesiau toli į priekį: ar nelyja, ar nepermirks tėvas?

Biauriai sublizgėjo prie slenkščio klanas ir tuoj pranyko tamsoje, motinos šešėlio užgožtas. Pagriovy dūlavo aukšti medžiai, mataruodami nuogomis šakomis. Tik vienos alyvos tebežaliuoja policininko Guogos darže. Bet ne linksmas, juodas jų žalumas net ir dieną. Juodame danguje nei žvaigždėlės, visoje gatvėje nei žiburėlio. Pro kaimynų langines vos vos praslysta plonelytis šviesos ruoželis — langinės visur uždarinėtos, geležiniais kaiščiais iš vidaus užkaišiotos. Užtat kaip švokščia, kaip stūgauja vėjas, įsisukęs medžiuose!..

Iš toli, nuo turgaus aikštės, atklydo verkminga girto daina. Matyt, paskutinį lankytoją ištrenkė iš smuklės.

— Nepareina... Negi kur užklydo?

Giliai atsidususi, motina nužūrė mane nuo slenkščio, užtrenkė duris. Vėjas ir tamsa ne-

begąsdino, bet troboje pasidarė nykiau. Nebe-
kvepėjo rūkyta menkė; Elzytė nuropojo gulti,
Benius žiovavo. Man irgi lipo blakstienos, bet
nutariau sulaukti tėvo. Retai, labai retai jį
matydavau...

Motina sėdosi adyti kojinių. Man atrodo,
kad ji nemato nei adatos, nei siūlo. Jos mėly-
nos akys klaidžiojo tamsiomis kertėmis; vėjui
stipriau belsterėjus, ji krūpteldavo ir pakelda-
vo galvą.

Ir štai gatvėje pasigirdo ratų dardėjimas.
Vaizdavausi purvu aptekusias ašis, šlapią
šiaudų sėdynę, susitraukusį, gūnia apsisupusį
valstietį... Tamsu, drėgna, šalta... Važinėti
labai mėgau, bet tiktai dieną, kada toli, toli
matyti... Akimirksniu tokia miela pasidarė
man gryčia — nelygi asla, didelis, staltiese
neuždengtas stalas, aprūkusi žibalinė lempa.
Prislinkau prie motinos, prigludau prie jos
kelių.

— Atstok, — irzliai apibarė ji mane, nuž-
velgusi keistomis nematančiomis akimis.

Visa įsitempusi, motina klausėsi vėjo, artė-
jančių ratų.

Kažkas garsiai nusikeikė, stabdydamas ark-
lį. Šūkalojo, taškė purvą vyrai. Suskambėjo
beldžiamas langas. Man pasivaideno, kad į
stiklą įsirėmė ienos.

Svečiai atvažiavo?

Motina atsistojo nusigandusi, išbalusi. Siū-
lų kamuoliukas nusirito į pastalę. Niekas jo
nepakėlė.

Kambarin įvirto stambus, vienplaukis vy-
ras su blizgančiu odiniu žiurstu. Rankoje jis
gniauzė mūsų tėvo kepurę; Nuo sulenкто ma-
tiko varvėjo vanduo... Paskui jį įtrepseno ge-
ras mūsų pažįstamas, odminys Juzė, taip pat
su blizgančiu žiurstu. Ant pečių, kaip mažą
vaiką užsivertęs, jis vilko tėvą...

— Girtuokliai prakeikti — gailiai, kažkaip
skausmingai riktelėjo motina ir įsikibo man
į petį. — Jau savo kojomis neparsikerėblinai!
Vaikų bent pasigailėtų... Vaikų...

— Tylėk, motin, — rūsčiai sudraudė ją vy-
ras, atsargiai dėdamas ant stalo tėvo kepurę.

— Nelaimė, ar nematai? Prie kubilų besita-
sydamas parkrito...

— Nelaimė... Didelė nelaimė... — pritarė
Juzė, dar labiau palinkdamas po sunkia našta
ir nežiūrėdamas į motiną.

Apsidairęs kur lova, nepažįstamasis nukėlė
įmigusį Benių, ir abudu odminiai patiesė
keistai šnarpuojantį, pageltusiu veidu tėvą.
Visada glotniai sušukuoti, ilgi, lygūs plaukai
dribo jam ant užmerktų akių.

— Vos vežimuką pagavom, — niūriai aiš-
kino Juzė. — Ažuolas, ir tas mūsų garbarnėį
neištvertų... O ką jau žmogus... Kad ir milži-
nas buvo, vis tik palaužė...

Kambarys tuoj ėmė dvokti mirkytos odos
raugu, tabako dūmais.

Veltui motina rovė sau plaukus, veltui mes
verkėm, šaukėm, sukniubę kojūgalyje. Tėvas
neprasimerkė. Tik dusliai alsavo, tik gysla
tvinkčiojo jo prakaituotame smilkinyje. Ne-
jauku ir keista darėsi bežiūrint, kaip nuo lo-
vos negyvai nukaro sunkios, lyg iš storų vir-
vių susuktos rankos...

Apie vidurnaktį tėvas ūmai suspurdėjo vi-
su kūnu ir sudejavęs vos girdimai paprašė
dūmo.

Juzei nesisekė uždegti. Laužė šlapius degtu-
kus, mėtė po stalu. Galop įbraukė ir įkišo tē-
vui burnon degantį papirosą.

Ligonis tvirtai įsikando, paptelėjo, virš lo-
vos pasklido dūmelis, ir tamsioje kertėje įsi-
žiebė žiburėlis...

Ir toji mažą ugnelę ruseno, smilko, negeso
kiaurą naktį. Negeso ji ir sekančią naktį.

Tėvas rūkė ir rūkė...

— Negesk, žiburėli, negesk...

Kad įmanyčiau, pats išižiebyčiau, pats deg-
čiau, pats liepsnočiau...

— Negesk, negesk žiburėli!

Ir tartum paklausęs manęs, tu vėl pažeri
kibirkštis ir imi linksmi žybsėti toje kertėje,
kur mūsų stiprus, ligos partrenktas tėvas,
grumiasi su mirtimi.

Aš žinau: kol tu žėruoji nakties tamsoje.
mano tėvas bus gyvas!

Vidurvasaris

Dulkėtą žemę karštis nualsino,
Išgairino. Žolė šiurkšti, standi.
Per dobiliukų baltą debesyną
Tarsi per šiltą vandenį brendi.

Iš pamiškės, matyti, šieną vartę,
Vaikai parbėga lauko takučiu...
O tu nei žingsnio negali paspartint,
Anei širdies plakimo, nei minčių.

Aštri šviesa akysna tiesiai plieska... —
Bet kas jos laukė — tas nesudrebės...
Ateik, vidurvasari, prisilieski
Prie žalio javo ir jaunos širdies.

Jeigu medžiams lapų neskaičiuoji, —
Neskaičiuoki ir manų dienų!
Mano drauge, vasara skaisčioji,
Aš su tavo saule gyvenu!

Tu padėk atskirt man, ko lig šiolei
Neatskyrė kasdiena paini,—
Tu juk degini bevaisę žolę,
O vaisingą žiedą — brandini...

Kas supras, tasai pečiais negūžčios,
Kad tu nieko negali gailėt...
Lai išdegs ir mano mintys tuščios
Taip, kaip išdega smulki žolė.

Vidudienio skliautan jaunystė pasikėlė.
Ji lyg birželio saulė virš laukų...
Dabar trumpiausią žemėje šešėlį
Ir širdingiausią žodį palieku!

Pakolei darbas rankų nepakirto,
Anksti keliu, vėlai vėlai guluos.
Ir taip nenoriu, kad naktis atskirtų
Mane nuo šios vidudienio tylos.

Kada aukštai skliautan jaunystė pasikėlė,
Karšta, rami — lyg saulė virš laukų,
Kada trumpiausią žemėje šešėlį
Ir širdingiausią žodį palieku!

Karščiau alsuoja duburiai,
Nuo karščio vagos trupa, skyla...
Ir tik iš ryto vyturiai
Į giedrą dangų tepakyla.

Tik po saulėlydžio vėsos,
Kada rūkai karklus velėja,
Išgėrę iš žiedų ramos,
Lakštingalos dainas palieja.

Žmogus — kietesnis nei akmuo...
Kad žemė vaisiais apsipiltų,
Jis gali dirbti ir dainuot,
Net jei iš karščio lūpos skiltų!..

Laukų žaluma payra, —
Paplinta gelsva spalva...
Ir svyra prie žemės, svyra
Apsunkusi varpos galva.

Ji mąsto, kaitroj apsnūdus.
Suspaudus akuotų nasrus... —
Belaikis, pusžalis grūdas
Iš jų niekada neišsprus!..

Dulkėtą žemę karštis nualsino...
Toli tu, vasarėle, nubridai!
Bet pievoj vėlei kojas atvėsina
Antri žiedai, antri laukų žiedai.

Ir pinasi, kai pažiūri iš tolo,
Pavasaris ir vasara kartu.
Gelsvi rugiai bangom nuo kalno puola,
O pievų saujos kupinos žiedų.

Tad pažiūrėk, kaip žiedas saulėj maudos,
Priglūdęs prie pageltusių kviečių —
Tai juk tava jaunystė prisiglaudus
Prie vasaros nudegusių pečių.

Alf. Maldonis

Žydi sodo takai

Žydi sodo takai, lyg balti kaspinėliai. —
Kad galėčiau, aš juos tau įpinčiau į plaukus.
Tu girdėtum žingsnius, mano mylima, miela.
Ir tikėtum manim, ir kas vakarą lauktum.

Straksi paukščiai obels sidabrinėm šakelėm,
Krečia šerkšno šviesius žvynelius tau po langu,
Šitaip žodžiuose aš savo ilgesio dalį
Tau paliksiu, o bus spindulinga ir lengva.

Man paliekant tave girgžda kiemo varteliai
Ir giliai širdyje vėl pažadina mintį:
Kai manęs nebebus, siųsiu vėją pro šalį,
Kad sugirgždintų juos ir mane tau primintų...

Žydi sodo takai, lyg balti kaspinėliai,
Kad galėčiau, aš juos tau įpinčiau į plaukus.
Tu girdėtum žingsnius, mano mylima, miela.
Ir tikėtum manim, ir kas vakarą lauktum.

K. Kubilinskas

Isitikinimas

Gera žinota, kad ateis
Pergalė liaudies prieš turčius
Ir sunki priespauda apleis
Sulinkusius vargšų pečius;
Už tai kovota iš širdies
Dėl geresnės savo dalies.

Buvo paklota tiek aukų,
Pralieta kraujo daug brangaus,
Numinta katorgoj takų,
Nebuvo nė vieno saugaus,
Bet vis tikėta kasdieną,
Kad išauš laisvesnė diena.

Per eiles žygių kruvinų
Kankynes perėjus baisias,
Sužlugdžius jungą slibinų,
Liaudis įgavusi teises:
Veikia dēlei savo naudos —
Siurbelės nepasinaudos...

Šiandieną žinom, kad karai
Bus sulaikyti, išrauti,
Tvarkos senosios padarai
Bus tik muziejų sukrauti,
O ainiai mūs laimingi bus—
Nebegarbins karų stabus.

A. D.

Šukės

Už pačią saulę gal skaisčiau
Ten aštrios šukės žvilga,
Ir vis arčiau ir vis arčiau
Prieti... — sielą dilgina.

O taip jau žvilga. — Neiškęst,
Tau šukių nepajudinus. —
Bet susirėžysi rankas
Ligi kraujų, — ir liūdnas

Namo sugrįši... — Ech, mačiau
Ten grožio ilgesį. —
Už pačią saulę gal skaisčiau
Jo aštrios šukės žvalgai.—

Ir žodžiai šitaip lig kraujų
Poetą rėžo, dilgina,
Kol jie nežemiškai nauju
Spindėjimu sužvilga.

K. Kubilinskas

Su didele žeme

Pažįsta šie laukai
Kiekvieną tavo žingsnį,
Kiekvieną prakaito ir karšto kraujo lašą.
Dėl to šiandien tau
Drauge — graudu ir linksma,
Ir patys žodžiai
Iš krūtinės prašosi...

Tu čia gimei.
Išaugai ir subrendai.
Tos pačios lygumos.
Žilvičiai.
Šieno kaugė...
Tik akys

Tų siaurų rėželių neberanda,
Kurie ir lygumas,
Ir darbo žmones smaugė.

Kiek amžių mes
Toliau nuo savo daržo,
Toliau nuo savo lysvės nenuėjom.
O šiandien...

Šiandien niekas mūs nevaržo:
Su didele žeme ir mes kartu didėjame!

K. Kubilinskas

Kalnų ilgesys

Vai, ilgesy, koks tu žiaurus,
Kaip skaudžiai mane degini.
O kad galėčiau aš sugrįst,
Sutraiškyt šitą reginį!

O kad galėčiau į šukes
Sutrupint savo rankomis, —
Veltui, nes mintys neiškęs
Ir vėl pradės jas rankioti...

Sudeginti! — Ir pelenuos
Ir kiekvienoj jų plėnyje
Kalnų dulkelės aimanuos
Ir dvelks, lyg rūkas slėnyje.

— Ne man, ne man juk visa tai... —
Kalbi su širdžia geliamas.
Žmogau, jei kalnus tu matai,
Tai ir pasiekt juos galima!

K. Kubilinskas

Lietuvai

Kadais tave gintarine vadino,
Kadais tave vadino mylima,
O man tada buvai, brangi tėvyne,
Kaip pamotė žiauri ir svetima.

Nors savo rankom pastačiau tau miestus,
Nors savo rankom apariau laukus,
Prie stalo neturėjau teisės sėsti
Kaip posūnis, kaip svetimas žmogus.

Kiti apsigyveno mano rūmuos
Ir mano derlių pavogė kiti,
Man liko miestuose — gamyklų dūmai.
O sodžiuos samdinio dalia karti. —

Bet aš vis kūriau, kūriau ir kentėjau.
Kažką nekalto ir brangaus jaučiau
Aš tavyje. Ir taip tave mylėjau,
Kad net pats sau kalėjimus stačiau.

Skubėjo metai. Ašaras ir kraują
Skalavo Nemunas į Baltijos marias. —

Aš supratau, kad tu pati vergauji,
Kad šilkas dengia plieno grandines.

Tada pakėliau savo kumštį tvirtą,
Many pabudo milžino dvasia.
O juodą naktį lyg kirviu nukirto
Tau iš Rytų atėjusi šviesa.

Atleisk!
Kad šiandien išdrįsau priminti
Tau seną kančią ir žaizdas senas
Be jokio noro praeitim kankinti
Arba skausmu aptemdyti dienas,

Kurios per tavo laisvą žemę eina,
Kai tu žygiuojai galva iškelta...
O ne! Aš šiandien priminiau tau kainą.
Kuria šventoji teisė įgyta,

Kad mes tave gintarine vadinam,
Kad mes tave vadinam mylima,
Kad šiandien mums tu motina, Tėvyne,
Tu mūsų meilė, džiaugsmas, šiluma.

ALF. MALDONIS

STATEMENT REQUIRED BY THE ACT OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) SHOWING THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION

Of Šviesa published Quarterly at
Jamaica, N. Y., for October 1, 1956.

1. The names and addresses of
the publisher, editor, managing
editor, and business manager are:

Publisher American Lithuanian
Workers Literary Ass'n, 110-12 At-
lantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

Editor, Anthony Bimba, 110-12 At-
lantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.
Managing Editor, Anthony Bimba,
110-12 Atlantic Ave., Richmond
Hill, N. Y.

Business Manager, Klements Ben
Deps, 110-12 Atlantic Ave., Rich-
mond Hill 19, N. Y.

2. The owner is: (If owned by a
corporation, its name and address
must be stated and also imme-
diately thereunder the names and
addresses of stockholders owning or

holding 1 percent or more of total
amount of stock. If not owned by a
corporation, the names and addres-
ses of the individual owners must
be given. If owned by a partnership
or other unincorporated firm, its
name and address, as well as that
of each individual member, must be
given.)

American Lithuanian Workers
Literary Association, 110-12 Atlan-
tic Avenue, Richmond Hill 19, N. Y.

3. The known bondholders, mort-
gagees, and other security holders
owning or holding 1 percent or
more of total amount of bonds,
mortgages, or other securities are:
(If there are none, so state.) None.

4. Paragraph 2 and 3 include, in
cases where the stockholder or se-
curity holder appears upon the
books of the company as trustee or
in any other fiduciary relation, the
name of the person or corporation
for whom such trustee is acting;
also the statements in the two pa-
ragraphs show the affiant's full

knowledge and belief as to the cir-
cumstances and conditions under
which stockholders and security
holders who do not appear upon
the books of the company as trust-
tees, hold stock and securities in a
capacity other than of a bona fide
owner.

5. The average number of copies
of each issue of this publication
sold or distributed, through the
mails or otherwise to paid sub-
scribers during the 12 months pre-
ceding the date shown above was:
(This information is required from
daily, weekly, semiweekly, and tri-
weekly newspapers only.)

Klements Ben Deps, Bus. Mgr.
Sworn to and subscribed before me
this 26th day of September, 1956.

(SEAL)

LILLIAN BELTE
Notary Public, State of New York
N.o 24-0235050
Qualified in Kings County.
Certificates filed with
Queens County Clerk.
Term Expires March 30, 1957.